

innhold

Snowboardere vil stoppe scooteren

Vintersportmagasinet Fri Flyt advarer mot scooter-utviklingen i norsk natur.

Side 4 og 5

Når atomkraftverk er terrormål

Tyske myndigheter utreder nå hvordan de kan beskytte atomkraftverk mot terrormål

Side 7

Fugl som lokkemat

Ny hovedflyplass i London er foreslått i fuglereservat.

- Ren lokkemat for å distrahere, sier miljøvernere.

Side 8

Kaldt for rådyrene

Mange rådyr dør av snø og kulde. Den beste måten vi kan hjelpe dem på, er å legge ut mat.

Side 9

Stopp panelovnen!

Vannbåren varme er fremtidens oppvarming. Kommunen spiller en viktig rolle når en skal velge enrgikilde, men har likevel liten makt.

Side 11

Pippi til værs

I forrige uke ble hunden Pippi tatt av ørn. Lurer du på hvordan du skal beskytte hunden din mot rovdyr?

Side 12

Flere rynker av fuktighetskrem?

(Foto: Jorunn Gran)

Noen fuktighetskremer beregnet på tørr hud kan gjøre huden enda tørrere, andre kan øke alders-tegnene. Og spør du produsentene, kan du ikke være sikker på at de har full oversikt over hva flaskene inneholder.

Side 3

Storebror ser ikke

For fire år siden gjennomførte NATO en 78 dager lang krig mot Jugoslavia. Prislappen var 405 milliarder kroner. Men da var ikke kostnadene for miljødeleggelser regnet med. Bombing av oljeraffinerier og kjemisk industri og ødeleggelse av vannforsyningen har alvorlige lang-tidseffekter.

262 milliarder av det totale regnestykket gikk ifølge BBC med til å gjenoppbygge områder som fra før av ikke hadde verdens beste infrastruktur og vernestrategier.

Det er ingen grunn til å tro at en krig mot Irak - den andre på 12 år - vil føre dette landet og befolkningen der opp på framgangens tinder heller. Saddam eller ei.

En fulltreffer i et kloakkanlegg kan gjøre tilgjengelig vann udrikkelig for mange mennesker. En fulltreffer i en fabrikk kan forgifte nærmiljøet for tusenvis av mennesker. En fulltreffer i et barnerom kan ta livet av barn som allerede i 1991 fikk bombet i stykker framtida si. I Irak dør nemlig 13 av 100 barn før de fyller fem år.

I forrige Irak-krig ble vannforsyningen spart. Men elektrisitetssverkene ble bombet. Og uten strøm fungerer heller ikke vannforsyningen. Sank-sjonene etter krigen fikk også infrastrukturen i landet til å kollapse.

Derfor står verdens mektigste nå på terskelen til å bombe en befolkning som allerede - takket være forrige krig - mangler drikkevann, livsviktige medisiner og renovasjonssystemer.

Hvilke sanksjoner har Storebror tenkt å innføre etter neste krig? Går det an å fjerne lufta de puster inn? Eller skru av sola?

Miljøtilstand for viderekomne

Snart kommer miljøinformasjonsloven. Det betyr lovfestet rett til å få miljøinformasjon. Nettstedet www.miljostatus.no tilbyr slik informasjon. Det betyr ikke at du finner den.

— Målgruppen vår er folk i forvaltningen, politikere, miljøorganisasjoner, pressefolk og skoleelever over 16 år, sier webredaktør Jorun Reikvam på nettstedet Miljøstatus i Norge.

Den jevne forbruker må regne med å trene en stund på begreper og hierarkier før han eller hun finner akkurat det de er ute etter. Men når du først har hellet eller kyndigheten med deg - kan du

lete fram informasjon som er meget detaljert.

Miljøverndepartementet er oppdragsgiver, og Statens forurensningstilsyn, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren og Norsk polarinstitutt er hovedleverandører til Miljøstatus i Norge. I tillegg henter nettstedet informasjon fra Statens kartverk, Statistisk sentralbyrå og flere forskningsinstitutter. Et søk på

www.miljostatus.no vil gi deg en sortert treffliste, som presenterer aktuelle oppslag i tilstandsrapporten Miljøstatus i Norge og i tillegg oppslag som omtaler emnet du søker på hos de ulike bidragsyterne til nettstedet. Innholdet gjennomgås obligatorisk to ganger i året.

— Det var ikke et angrep

En kvinne som skjøt en isbjørn, uten at hun selv var i fare, slapp unna med påtaleunntatelse fra Sysselmannen.

10. juli i fjor var kvinnen alene på øya Eholmen, ytterst i Van Keulenfjorden på Svalbard, for å samle dun, skriver Svalbardposten. Kvinnen var lenge klar over at det var en potensielt farlig isbjørn på den lille øya. Etter først å ha avfyrt to varselkudd uten at bjørnen reagerte rettet hun riflen mot den, og fyrte av to kudd til. Det ene kuddet gikk gjennom bjørnens lunge og drepte den.

Fungerende sysselmann på Svalbard, Unni Linekro, har selv vært på Eholmen for å rekonstruere det som skjedde. Under rekonstruksjonen ble det klart at isbjørnen ikke gikk rett mot

kvinnen, men mer parallelt med henne. Avstanden mellom kvinnen og bjørnen var 88 meter da skuddet falt. Da stod kvinnen 86 meter fra en fangststasjon.

— Vi kan ikke se at det forelå en så konkret fare at den berettiget at bjørnen kunne skytes. Bjørnen hadde ikke retning mot henne og den ble skutt på over 80 meters avstand. Det var ikke et angrep, sier hun.

— Hun kan ha mistet evnen til å foreta en vurdering så klart som en ellers bør, og vi snakker om en uaktsom overtredelse i vurderingen, sier Linekro.

Bakterier mot dioksin

Dioksiner blir praktisk talt ikke nedbrutt i naturen. Likevel kan det se ut til at enkelte organismer faktisk både kan ta opp og bryte ned disse stoffene.

Forskere ved det tyske Martin Luther-universitetet har ifølge avisa Die Welt lyktes i å identifisere og dyrke en anaerob bakterie som kan håndtere dioksin. Bakterien er funnet i oksygenfattig skogbunn og i den meget forurensede elva Spittelwasser.

Den kan ikke formere seg i stort omfang, da andre bakterier forhindrer dette, og bakterien er også vanskelig å håndtere i laboratoriet. Men bakterien dehalococcus har altså evnen til å spalte kloratomer fra karbonforbindelser.

Rovdyr tar færre rein

Antallet rovvilttskader på tamrein er redusert med mer enn 40 prosent for fjoråret sammenliknet med foregående år. Det viser erstatningsoppgjøret for rovvilttskader for tamrein for driftsåret 2001/2002.

Hudpleie kan skade huden din

De fleste fuktighetskremene i en tysk laboratorieundersøkelse inneholder så mange hudskadelige stoffer at de frarådes. Og produsentene vet ikke hvilke stoffer det er snakk om.

JORUNN GRAN
Natur & Miljø Bulletin

Vil du ha tørrere hud? Hud som ser eldre ut enn den er? Da bør du kjøpe body lotion med bind for øynene.

Tyske Ökotest har analysert 25 body lotions med fuktighetsbevarende virkestoffer i laboratoriet. Mange av merkenavnene er kjent fra norske parfymehyller, og selv om det ikke er gitt at produktene i Norge er de samme som i Tyskland, er det heller ikke sannsynlig at produsentene lager egen kosmetikk til det lille norske markedet.

AROMA OG ALLERGI

Nesten alle produktene har aromastoffer som kan virke allergiutløsende. Dette gjelder også såkalte naturkosmetikk som Lavea og Weleda.

Blant funnene i undersøkelsen er også kunstige polysykliske moskus-romaer. Nye dyreforsøk antyder sammenheng mellom slike stoffer og leverskade.

Produsentene Dr. Scheller, Florena Cosmetic og Sebapharma var alle sikre på at noen av de allergifremkallende stoffene som ble påvist i testen ikke finnes i produktene deres. Men det viste seg ved nærmere etterlysning at de hadde fått gale opplysninger fra leverandørene sine. Dermed kan du altså ikke stole på produsentenes innholdsdeklarasjoner.

Vil du ha tørrere hud? Hud som ser eldre ut enn den er? Da bør du kjøpe body lotion med bind for øynene. (Foto: Jorunn Gran)

En tredel av lotionene i undersøkelsen inneholder i tillegg organiske halogenforbindelser. Denne stoffgruppen inneholder brom, jod eller klor. Mange av dem er allergifremkallende, og noen er kreftfremkallende, og mange av de farligste miljøgiftene er innenfor denne stoffgruppen. Kosmetikkprodusentene som Ökotest har snakket med, hevder at det er snakk om uskadelige og nyttige halogenforbindelser, men undersøkelsen avdekket at heller ikke produsentene visste hvilke forbindelser produktene inneholdt. Analysene til Ökotest var heller ikke i stand til å fastsette nøyaktige hvilke forbindelser som finnes i hudproduktene.

Lipikar lotion og Rossman Jojoba-lotion inneholder også stoffet triklosan - et stoff som ifølge Ökotest ofte er forurenset med miljøgiften dioksin.

BAKTERIEDREPER

Bakteriedreperen triklosan kjenner vi i Norge fra tannkrem og vaskemidler. Triklosan kan ifølge Ökotest skade leverfunksjonen og ha flere negative effekter. Dette er noe produsentene bestrider. Her i Norge har blant andre Forbrukerrådet advart mot bruken av triklosan, med tanke på at triklosan kan gjøre bakterier motstandsdyktige mot antibiotika.

Palmolive Bodymilk for tørr hud og Vich Lipidose 1 har nedbrytningsprodukter fra formal-

fakta

FUNN I UNDERSØKELSEN:

• Palmolive Bodymilk for tørr hud og Vich Lipidose 2: Formaldehyd og nedbrytningsprodukter av dette.

• Weleda pleiende melk og Lavea bodybalsam: Allergifremkallende aromastoffer. Produsentene påpeker at sammensetningen av stoffer i naturprodukter kan ha en helt annen effekt enn enkeltstoffer alene. Naturprodusentene setter nå i gang en selvstendig undersøkelse på allergirisikoen ved eteriske oljer.

• Fa Wellness Body Lotion: Polyakrylamid. Dette ble senere avkreftet ved nye analyser

dehyd. Formaldehyd og nedbrytningsstoffer fra dette brukes som konserveringsmiddel. Stoffet mistenkes for å være kreftfremkallende. Det akselererer dessuten aldringsprosessen i huden.

Hele 14 av 25 produkter inneholder polyetylen glykol eller nedbrytningsprodukter av dette. Disse stoffene kan gjøre huden mer gjennomtrengelig for vann, slik at huden tørker ut og får økt behov for fuktighetskrem.

Naturprodusentene setter nå i gang en selvstendig undersøkelse på allergirisikoen ved eteriske oljer.

Allergifremkallende aromastoffer:

Det er ifølge Ökotest belegg for å si at stoffer som Amyl cinnamal, Amylcinnamylalkohol, Benzylalkohol, Benzylsalicylat, Cinnamylalkohol, Cinnamal, Citral, Coumarin, Eugenol, Geraniol, Hydroxycitronellal, Lyral, Isoeugenol og Eichen-moos virker allergifremkallende.

— Å trække seg til toppen av fjellet i uspolet snø og bli forbi-kjørt av en scooterkjører like før en når toppen, er ikke bare et irritasjonsmoment. Det tar også vekk viktige dimensjoner ved friluftslivet for svært mange, nemlig fraværet av lyd, sier den ansvarlige redaktøren av Fri Flyt, Anders Waage Nilsen. (Illustrasjonsfoto: Oscar Mattson / Milra / Samfoto)

Snowboardere skeptisk til scootere

Vintersportmagasinet Fri Flyt er kritisk til sammenkoplingen mellom snowboard og scooterkjøring som man ser tegn til i USA. De advarer på lederplass mot frislepp av hestekrefter i norsk fjellnatur.

TONE MIKALSEN
Natur & miljø Bulletin

— Å trække seg til toppen av fjellet i uspolet snø og bli forbi-kjørt av en scooterkjører like før en når toppen, er ikke bare et irritasjonsmoment. Det tar også vekk viktige dimensjoner ved friluftslivet for svært mange, nemlig fraværet av lyd, sier den ansvarlige redaktøren av Fri Flyt, Anders Waage Nilsen.

For i blant annet Canada og Sverige gis det full gass ute i naturen. Såkalt high tracking er veldig vanlig i USA og Canada, men sporten utøves også illegalt i Norge. High tracking innebærer å kjøre høyest mulig opp fjellsidene med scooteren.

I amerikanske villmarksområder er det fritt fram for scooterkjøring. I slike områder ligger puddersnøen urørt lenge, og mange brettkjørere bruker snøscooteren framfor å bruke heisanlegg eller trække opp bratte fjellsider med truger.

SKREDOFRENE ER SCOOTERKJØRERNE

I tillegg kommer sammenkoplingen mellom scooter og snowboard stadig mer til syne i tv-ruta og på filmrullet. Kanskje ikke så rart - snowboard har som kjent en amerikansk slagside og befinner seg i et land med en utbredt motorsport-kultur.

— Vi vil ikke ha spor i alle

"I USA er 70 prosent av skredofrene snøscooterkjørere"

heng, slik det er i enkelte områder i USA og Canada. I USA er 70 prosent av skredofrene scooterkjørere, sier Waage Nilsen.

Også i Norge dør mennesker av scooterkjøring. De ferskeste tallene Natur & miljø Bulletin har innhentet fra Statistisk sentralbyrå, viser at for tre år siden døde fem mennesker i forbindelse med scooterkjøring.

Waage Nilsen innrømmer gjerne at han selv synes det er moro å kjøre scooter. Men han synes det er feil å uttrykke et standpunkt som fungerer best ut fra egennyttevurderinger.

— Selv med dagens strenge regelverk, durer det overalt på skogsstier og langt utenfor etablerte scooterløyper på fjellet. Det er lett å forestille seg hvordan situasjonen ville vært om det ble fritt fram, sier han.

— LOSLITT NIKKERSGENERASJON

Leder Karl Ivar Kristensen i Snøscooterforeningen (SNØFOR) mener High tracking ikke er noe problem i Norge, ettersom det ikke er tillatt.

— Men en skal jo ikke se

bort i fra at noen lurte seg til topps og opp fjellsidene med scooter i ny og ne, sier han.

Kristensen tror imidlertid ikke at High tracking blir tillatt i Norge med det første.

— Da må vi få en ny generasjon politikere og ikke den gamle loslitte generasjonen som vi har nå, sier Kristensen.

Han tror snowboarderne overdriver kolossalt når det gjelder spor i heng.

— Arealet i Norge skulle jo være såpass stort at det burde være mulig å finne sporfrie steder å kjøre, sier han.

— EN MELLOMTING

Waage Nilsen vil imidlertid tilføye at det finnes en mellomting når det gjelder motorferdsel i naturen.

— Det er lett å arrestere oss på at vi er byfolk som ikke skjønner hva som foregår på bygda. Men vi ser verdien av nyttekjøring, og vi har for eksempel ikke tatt noe standpunkt i debatten om heliskiing i en begrenset del av Lyngfjellene i Troms. Turisme er en viktig inntekt for lokalsamfunnet, og det er fint dersom skiturisme kan få stedet til å blomstre, sier han.

— Men utgangspunktet bør være at vi har en fantastisk resurs i våre urørte fjell. Og i en støyende verden, har lyden av ingenting stadig større verdi.

Miljøgebyr - nå også i EU

Rett før jul vedtok EU-parlamentet en ny lov om resirkulering av elektriske produkter. Dermed kan EU-borgere innen 2005 kostnadsfritt levere inn elektriske husholdningsprodukter.

Det ble ikke noe av det foreslåtte forbudet mot å kaste elektriske produkter i vanlige søppelkasser, men det blir opp til de lokale myndighetene å sørge for at innsamlingsordningen fungerer, og det er fritt fram for nasjonal lovgivning å innføre forbud, ifølge nyhetsbyrået Reuters.

Bransjeorganisasjonen CECED anslår at prisene nå vil øke med mellom fem og 20 euro for de elektriske produktene. Så blir det til gjengjeld kostnadsfritt for forbrukerne å levere kasserte produkter.

Her hjemme har vi nå hatt miljøgebyr på elektronikk og hvitevarer i 3,5 år, og vi har ikke sett noen voldsom prisøkning.

EU har som mål at mellom 50 og 75 prosent av de kasserte produktene - etter vekt - skal resirkuleres. Til sammenlikning ble om lag 70 prosent av de kasserte hvitevarene i Norge innsamlet til resirkulering i 2001.

Ønsker fred for fugl

Direktoratet naturforvaltning (DN) ønsker å verne 34 områder i Nord-Trøndelag som naturreservat og fuglefredningsområder og biotopvernområder.

Ett av disse forslagene er endring av verneform fra fuglefredningsområde til naturreservat for Øksningen som i dag er en del av Tautra med Svæet naturreservat og fuglefredningsområde.

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Miljøvern og makt

Hva skiller miljøorganisasjoner fra andre organisasjoner som mottar støtte, eller sågar fra politiske partier, som også mottar statsstøtte? spør miljøjournalist Karl H. Brox i denne kronikken.

Kronikk

Forskergruppen for Makt- og demokratiutredningen har levert en delutredning som vurderer miljøvernets organisering, den posisjon det har i samfunnet og dets innflytelse på samfunnsutviklingen. Blant de mange spørsmål som forskerne Øystein Bortne, Per Selle og Kristin Strømsnes her reiser og drøfter, er den plass de frivillige miljøvernorganisasjonene har i det nasjonale demokratiet. De retter også søkelys mot samvirket mellom organisasjonene og det statlige miljøvernet, og mot myndighetenes, i hovedsak Miljøverndepartementets, rolle i miljøvernarbeidet.

Naturvernet fikk sitt gjennombrudd her i landet i 1960-årene, og "studentoppøret" på 1960-tallet var en viktig katalysator for flere nye sosiale bevegelser. Blant dem var også det moderne miljøvernet, med distriktspolitikk, øko-politikk og "alternativ livsstil" som viktige elementer.

På denne tiden var Norges Naturvernforbund så å si enerådende som miljøvernorganisasjon her i landet, men det varte ikke lenge. I kjølvannet av "studentoppøret" oppsto forbundets datterorganisasjon Natur og Ungdom i 1969, og året etter etablerte WWF Verdens Naturfond sin norske avdeling. Erik Dammann skapte Framtiden i våre hender i begynnelsen av 1970-årene, omtrent samtidig som Norge fikk verdens første miljøverndepartement. Siden har enda flere organisasjoner sett dagens

lys. Blant disse er Miljøstiftelsen Bellona og Foreningen Våre Rovdyr i 1986, Greenpeace Norge i 1988 og Norges Miljøvernforbund i 1993. I tillegg finnes en rekke paraplyorganisasjoner, eksempelvis Samarbeidsgruppene for Natur- og Miljøvern, Miljøheimevernet, Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA), Prosjekt Alternativ Framtid, Forum for Utvikling og Miljø (ForUM) og Klimaalliansen. I alle disse er en rekke organisasjoner, og langt fra bare rene natur- og miljøorganisasjoner, med.

Under Miljøverndepartementet er det bygget opp et statlig byråkrati med Direktoratet for naturforvaltning, Norsk Polarinstitutt, Statens forurensningstilsyn og Riksantikvaren som viktige aktører. Samlet har vi innenfor miljøvernet altså fått et konglomerat av statlige etater og ideelle organisasjoner som til dels samlet og til dels hver for seg påvirker utviklingen. Noen av dem samarbeider, noen gjør det ikke. Og mens noen, som Naturvernforbundet, er bygget opp på grunnlag av medlemmer og indre demokrati, fungerer andre, som Bellona, mer på forretningsmessig basis og med andre organisasjonsformer, for eksempel som stiftelser.

Å gå mer detaljert inn på dette vil føre for langt, men det viktige er å få belyst hvilke mål de enkelte organisasjonene har, hvordan de arbeider, hvor og hvordan de henter sin økonomiske plattform, hvilke bindinger de har og - ikke minst - hvordan staten gjennom Miljøverndepartementet prefererer eller ikke prefererer dem

gjennom driftsstøtte og/eller prosjektstøtte. Natur og Ungdom får for eksempel mer enn 60 prosent av inntektene sine fra det offentlige, Naturvernforbundet nærmere 50 prosent og Framtiden i våre hender opp til 25 prosent. På den annen side er det en rekke organisasjoner som ikke mottar driftsstøtte overhodet, blant annet fordi de ikke oppfyller kravet om å være en medlemsorganisasjon med indre demokrati.

I 2001 mottok til sammen 24 organisasjoner 30,5 millioner kroner i driftsstøtte fra Miljøverndepartementet. Hvor viktig det offentlige bidraget er, kan illustreres ved at WWF Verdens Naturfond, som lenge var organisert som en stiftelse uten medlemmer, i 2000 opprettet en egen medlemsorganisasjon på siden av stiftelsen for å få statlig driftsstøtte.

Pengestrømmen og samspillet mellom Miljøverndepartementet og organisasjonene, er et tema som så langt har vært lite gjenstand for belysning og debatt. Men mange, som for eksempel Kurt Oddekalv i Norges Miljøvernforbund og Frederic Hauge i Miljøstiftelsen Bellona, har kritisert de nære båndene som tradisjonelt eksisterer mellom departementet og Naturvernforbundet, og hevdet at det hele ligner på et "samrøre". I delutredningen får de støtte i hvert fall et stykke på vei: "Også på det mer uformelle plan er det et nært forhold mellom Naturvernforbundet og miljøforvaltningen, med en omfattende personlig og uformell kontakt og med folk som "kjenner hverandre". "At departementet i mange år har

hatt en representant i styret for WWF Verdens Naturfond, er nok et eksempel på bindinger som det kan stilles spørsmål ved.

Men så kan man også spørre: Hva skiller i så måte Naturvernforbundet fra andre organisasjoner som mottar støtte, eller sågar fra politiske partier, som også mottar statsstøtte? Betyr det offentlige bidraget at forbundet ikke gjør jobben sin som "vaktbikkje" og pådriver overfor departementet? Nepp. Hele organisasjonskulturen i Norge er jo sterkt knyttet opp til offentlig støtte i en eller annen form, og det er neppe grunn til å mistenke Naturvernforbundet og andre miljøvernorganisasjoner i sterkere grad enn organisasjoner på andre sektorer som flittig brukes av myndighetene som medspillere for ikke "å tale Roma midt i mot" når det er behov for det.

Like fullt: Utredningen "Miljøvern uten grenser" bør leses av alle som så langt har vært lite interessert seg for norsk miljøpolitikk. Kanskje er det behov for en debatt om den rollen de enkelte aktørene spiller og om den makt de har. Men enda viktigere er det å ha klart for seg hvordan samspillet mellom staten og de ideelle organisasjonene fungerer, og å la utredningen danne grunnlag for en vurdering av om det er behov for endringer som kan styrke miljøvernet overfor andre deler av samfunnet i en stadig mer materialistisk verden.

Miljøjournalist Karl H. Brox

Når atomkraftverk er terrormål

Tyske myndigheter utreder nå hvordan de kan beskytte atomkraftverk mot terrorangrep. Slike angrep er en reell trussel, også i Skandinavia.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

De tyske delstatene fikk 30. januar presentert en hemmeligstempelt rapport om hvordan Tysklands 19 atomkraftverk kan skjermes mot terrorangrep fra luften. Miljøminister Jürgen Trittin sier det i nødfall kan bli nødvendig med særskilte beskyttelsestiltak.

SCENARIO: KAPRET PASSASJERFLY

Rapporten fra Selskapet for Atomsikkerhet peker ut hvilke reaktorer i Tyskland som kan være spesielt utsatt hvis de rammes av et fulltanket passasjerfly. Detaljene omkring dette vil det tyske miljøverndepartementet ikke offentliggjøre, for ikke å gi terrorister hint om sikkerhetshull.

— Et atomkraftverk er helt klart et mer skrekkinngyende terrormål enn for eksempel en skyskraper, og atomkraftverk fra 70-tallet er ikke bygget for å tåle å bli truffet av en fulltanket passasjerfly av den størrelsen vi har i dag, sier atomfysiker Nils Böhmer i Bellona

KREVER OFFENTLIGHET

Atomreaktorene ligger ganske tett i Europa, og ifølge den tyske miljøministeren Trittin er sikkerhetsstandarden i de 19 atomreaktorene svært forskjellig. Miljøorganisasjonen Bund für Umwelt und Naturschutz - Friends of the Earth Tyskland - krever at informasjonen blir offentlig tilgjengelig. Hvis det finnes nye opplysninger omkring risikoen

ved atomkraftverk, må Trittin informere omfattende, sier organisasjonen ifølge avisa Die Welt.

TILTAK

— Et fulltanket fly som treffer et atomkraftverk vil forårsake kraftig brann, og dette vil ødelegge kontrollsystemene omkring reaktoren, sier atomfysiker Böhmer.

— Resultatet vil være spredning av radioaktivitet.

Tenkkelige tiltak for å beskytte kjernekraftverk mot terrorangrep fra lufta er for eksempel å plassere luftvernraketter nær kraftverkene, eller å utruste alle fly med spesialelektronikk som gjør det umulig å fly i områder med flyforbud. Det er imidlertid usikkert om responstiden vil være kort nok til å forhindre en terroraksjon av denne typen.

FEM DELSTATER

Talsmann Michael Schroeren i Bundesumweltministerium (miljøverndepartementet), har ifølge konsultantselskapet Verivox uttalt at eventuelle installasjoner fra forsvaret ikke er en del av utredningen som nå er gjort. Utredningen skal bare ha omfattet teoretiske følger av terrorangrep fra lufta.

Representanter fra delstatene Baden-Württemberg, Bayern, Hessen, Niedersachsen og Schleswig-Holstein deltok da rapporten om atomsikkerhet ble presentert. Disse delstatene har ansvar for Tysklands 19 kjernekraftverk.

Det svenske atomkraftverket Barsebäck ligger også lagelig til for eventuelle terrorangrep.

"Et atomkraftverk er helt klart et mer skrekkinngyende terrormål enn for eksempel en skyskraper."

Nils Böhmer, atomfysiker i Bellona

Det svenske atomkraftverket Barsebäck ligger kun en kort flytur unna Kastrup flyplass i København. Kraftverket er ikke designet for å tåle et eventuelt terrorangrep fra luften.

— Avstanden fra Kastrup flyplass i København til Barsebäck er kort, og heller ikke dette kraftverket er designet for å tåle et slikt angrep, sier Nils Böhmer.

Både amerikanerne og britene ser alvorlig på faren for at atomkraftverk kan bli de neste terrormålene.

Flere har også antydnet at det fjerde flyet involvert i terroraksjonen 11. september 2000 hadde atomkraftverk som mål

Økologisk til det siste

En svensk biolog har tatt patent på en avansert teknikk for økologisk begravelse.

Metoden innebærer at kroppen frysetørkes til et organisk pulver som gravlegges i en lett nedbrytbar kiste. Da blir vi til muld på få år.

Men først blir eksempelvis amalgam fra tannfyllinger og annet metall skilt ut fra pulveret. I 2004 må svenske krematorier investere mellom 15 og 40 millioner kroner hver i rense-

utstyr for røykgassene, fordi det blir forbudt å slippe ut amalgam.

Det som skjer med oss og våre nærmeste etter døden, er et følsomt spørsmål, mener biologen Susanne Wiigh Mäsaak. Men domprostene i Linköping er positivt innstilt til alle metoder som ikke er etisk støtende og som tar hensyn til miljøet, skriver svenske Ny Teknik.

Fugleområde som lokke-mat

— Regjeringen har foreslått flyplass i et internasjonalt verneområde utenfor London for å avspore debatten om effektene av flytrafikken, sier Friends of the Earth.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

London sliter med å finne plass til flere rullebaner. Flere enn 64 millioner passasjerer lander eller tar av fra Heathrow hvert år. En av de foreslåtte løsningene på rullebanebehovet, er å bygge en ny storflyplass ved landsbyen Cliffe, nord i Kent.

— Vi mistenker at Regjeringen foreslo Cliffe fordi de ville avlede Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) fra en utvidet debatt om flytrafikk generelt, sier sier Paul de Zylva som jobber med flytrafikk i Friends of the Earth, London.

RSPB er Europas største velledede organisasjon for naturvern. Organisasjonen har fem reservater i området som vil bli be-

rørt av flyplass-forslaget i Cliffe. Fuglereservatet Cliffe Pools er ett av disse områdene.

MEKTIGE FUGLEVENNER

— RSPB har engasjert seg sterkt i kampanjen for å redde Cliffe, men de er også tungt inne i diskusjonen omkring den generelle veksten i flytrafikken. Men det er ingen som tror at Regjeringen faktisk mener alvor når de foreslår flyplass i Cliffe. Ministrene vet godt at utbyggingen vil medføre brudd på RAMSAR-konvensjonen og EUs habitatdirektiv, så det hele er bare et knep for å tvinge folk i London, Essex og Surrey til å gi etter for utbyggingspresset.

De Zylva sier at Regjeringen har kjørt en splitt og hersk-strategi overfor opposisjonen i

Forslaget om ny flyplass i dette verneverdige området utenfor London, er et forsøk på å avspore en generell debatt om flytrafikk, hevder Friends of the Earth. (Foto: Jorunn Gran)

denne saken, for å få mindre motstand mot utvidelse av Heathrow, Stansted og andre flyplasser.

— Cliffe-forslaget kommer til å bli lagt på hylla som et slags bevis på at Regjeringen har tatt miljøhensyn. Men hvis flytrafikken fortsetter i samme forurensende, ikke-bærekraftige retning, kommer forslag om flyplass i Cliffe og andre steder til å komme på bordet cirka hvert tiende år.

FULL BREMS

Nå har jussen satt en stopper for de foreslåtte løsningene.

Før jul ble avgjorde britisk Høyesterett at Regjeringens forslag til alternative løsninger for flytrafikken til og fra London ikke holdt mål fordi Gatwick -

en av de tre store flyplassene i London var holdt utenfor forslagene.

Gatwick ble holdt utenfor av hensyn til en avtale mellom den britiske luftfartsorganisasjonen og de lokale myndighetene.

— Nå ser det ut til at vi må vente til slutten av februar før vi får vite noe mer, og selve resultatet får vi ikke vite før i årsskiftet 2003/2004, sier leder Joan Goddard i aksjonsgruppa mot flyplassutbygging i Cliffe til Natur & miljø Bulletin.

Planene om flyplassutbygging i Cliffe møter omfattende lokal motstand. (Foto: Jorunn Gran)

Fakta

Flytrafikken til og fra London øker med om lag 4 prosent årlig, det innebærer en fordobling hvert 18. år. I dag betjener tre flyplasser London og nærområdene:

- Heathrow med 2+1 rullebaner, over 64 millioner passasjerer årlig
- Gatwick med 1 rullebane, over 31 millioner passasjerer årlig
- Stansted med 1 rullebane, 14 millioner passasjerer årlig

Cliffe-forslaget innebærer: 4 eller 5 rullebaner, 58 millioner passasjerer årlig innen 2015, 110 millioner passasjerer årlig innen 2030. Døgntkontinuerlige flyvninger. 1100 hus i tre landsbyer blir fjernet.

Vrien vinter rammer rådyr

Mange rådyr dør av snø og kulde. Også elgen sulter i hjel, melder Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Den beste måten vi kan hjelpe dem gjennom vinteren på, er ved legge ut mat og holde hunden i bånd.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

1994 døde hvert fjerde rådyr på Østlandet som følge av snø og kulde, ifølge Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF). Vinteren den gang var ikke noe mer enn en god gammeldags norsk snøvinter, ikke ulik den vi har i år. Men for rådyret, som er i utkanten av sitt utbredelsesområde i Norge, er slike forhold en betydelig utfordring.

VÅRKNIPA VERST

— Vinteren er ennå ikke over. Det er i tillegg store lokale variasjoner rundt omkring, og dette er uten tvil en vanskelig vinter for dem, sier Sven Stenbrenden i NJFF.

Nest etter jakt, er vintersult den vanligste dødsårsaken hos rådyr. Ifølge Stenbrenden vil vinterføring av rådyr ha en reell positiv effekt på rådyrstammen.

— Er dette noe alle som bor i skogkanten kan drive med?

— I utgangspunktet er det

Spinkle rådyrbein er dårlig egnet i mye snø, og rådyret trekker mot tettbygde strøk. (Foto: Jens P. Toldnæs)

det. Ideelt sett bør man begynne tidlig i sesongen. Ekstra viktig er det å føre helt ut på våren da det er mange som dør i den siste vårknipa. Husk også at hvis du skal føre utenfor egen eien-

dom, må du ha tillatelse fra grunneier.

BIKKJA I BÅND

Løse hunder er et stort problem for både elg og rådyr på vin-

teren. Fylkesmannen i Oslo og Akershus melder om flere rådyr som er drept av hund, og har innført ekstraordinær båndtvang i likhet med Buskerud og Oppland. Det er også funnet flere elger som har sultet i hjel. I tillegg er det en økning i vilt påkjørsler som følge av at dyrene trekker mot veier og jernbane der det er mindre snø.

Fylkesmannen henstiller også bilistene om å ta hensyn til hjorteviltet når de ferdes langs veiene, spesielt i den mørke delen av døgnet. Fylkesmannen ber også folk om å unngå steder der de vet rådyr oppholder seg og gå vekk fra rådyr som oppdages slik at dyra slipper den ekstrabelastning det er å ha folk innpå seg.

Slik fører du rådyr

Alle kan drive med vinterføring av rådyr, men det er viktig å gjøre det riktig:

- Opprett føringsplasser på de stedene der rådyrene allerede oppholder seg. Pass på at rådyr ikke må krysse trafikkerte veier, og unngå å føre der løshunder og menneskelige forstyrrelser kan bli et problem.
- Fint høy og kraftfôr kan for såvidt brukes, men krever mye væsketilførsel. De fleste steder har ikke dyrene tilgang til åpent vann nå. Tining (spising) av kald snø krever mye energi for rådyrene.
- Legg helst ut epler, gulrøtter, poteter og andre typer frukt eller grønnsaker som er oppskåret. Brød kan også brukes.
- Lag gjerne spor/stier i stjernemønster ut fra føringsplassene.
- Husk å fortsette føringen helt til snøen er blitt borte. Det er nettopp i vårknipa dødeligheten er størst.
- Ikke bruk høy eller kraftfôr. Høy som er grovt kan skade rådyrene, og bør aldri brukes.

NVE-strid om Vefsna

Vefsna ble nappet ut av verneplanen for vassdrag. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin styringsgruppe med Are Mobæk i spissen anbefalte vern, men ble overkjørt av ledelsen.

TONE MIKALSEN
Natur & miljø Bulletin

I alt 40 vassdrag med et samlet utbyggingspotensial på seks milliarder kilowattimer, blir nå foreslått vernet. Vefsna er det klart største vassdraget av de 76 som har vært vurdert. NVE mener Vefsna ikke kan tas inn i verne-

— Største skandale siden Alta-elva

Naturvernforbundet mener det at Vefsna ikke vernes er det den største skandalen siden Altaelva ble utbygd.

Leder Erik Solheim i Norges Naturvernforbund sier NVEs forslag til vern av vassdrag er tarvelig, og tilhører en annen tid.

— Det er en skandale at Vefsna ikke er tatt med i verneplanen, og NVE kjører et sololøp på tvers av intensjoner fra regjering og Storting, sier Solheim.

planen for vassdrag før konsekvensene av en kraftutbygging er undersøkt. Direktoratet viser til at en utbygging av Vefsna innebærer en betydelig økt energiproduksjon, og at miljøkonsekvensene må forventes å være redusert i forhold til tidligere planer for utbygging.

VIKTIG REINDRIFTSOMRÅDE

Avdelingsdirektør Are Mobæk i NVE, og direktør Ola Skauge i Naturbruksavdelingen i Direktoratet for naturforvaltning gikk begge inn for vern av Vefsna på bakgrunn av vassdragets verneverdier. Blant annet er vassdraget stort, og har spor etter etniske grupper fra steinalderen og fram til i dag. Vassdraget er også et viktig reindriftsområde.

Mobæk understreker imidlertid at å kaste ut Vefsna av verneplanen er en kollektiv beslutning som ble tatt da energisiden av saken ble lagt til grunn.

ORDFØRERBESØKET

Leder for aksjon Vefsna, Leif Elsvatn, sier at de ikke gir opp kampen mot utbygging. Han er for så vidt ikke overrasket over NVEs beslutning. I januar dro nemlig fire ordførere fra kommunene som berørte Vefsna til NVE, og ba innstendig om en konsekvensutredning. Mobæk legger ikke skjul på at lokale myndigheters relativt entydige motstand mot vern av Vefsna

har vært medvirkende for NVEs konklusjon.

Også Elsvatn tror at ordførerbesøket må ha veid tungt. Aksjon Vefsna svarte med samme mynt og dro selv til Oslo for å godsnakke med NVE, men tydeligvis til ingen nytte.

Marmorslottet i Saltfjellet berget

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) tok med Glomåga i Nordland i verneplanen. Dermed er det unike Marmorslottet berget.

I november i fjor skrev Natur & miljø Bulletin at Rana kommune vippet Glomåga ut av verneplanen fordi vern kunne komme i konflikt med en eventuell gassrørledning.

Norges vassdrags- og energidirektorat konkluderte imidlertid med at vern ikke ville komme i veien for dette. Et annet argument for vern, var at Statkrafts konsesjon for Melfjordutbygging, som Glomåga er en del av, ikke lenger er aktuell. NVE viser også til at store deler av vassdraget allerede er vernet etter naturvernloven. De nordlige delene ligger innenfor Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, og i sør ligger Glomådeltaet land-

Gass truer Marmorslottet

Vassdraget Glomåga med det unike Marmorslottet er igjen truet. For nylig tok politikkene Glomåga ut av verneplanen, fordi den kommer i veien for rørløsning av gass. Vedtaket vekker reaksjoner.

Faksimile Natur & miljø Bulletin nr 21/2002.

skapsvernomsråde og Fisketjønnsmoen naturreservat.

Vassdraget er usedvanlig mangfoldig og har store friluftsinnteresser. Det er for å sikre vassdragets helhet at NVE nå vil ta det inn i verneplanen.

Panelovner i lovens navn

Vannbåren varme er fremtidens oppvarming. Når skal elektrikerne ut og rørleggerne inn? Kommunene spiller en viktig rolle, men har liten makt til å bestemme, viser ny rapport.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Høye strømregninger til tross: Når Kari og Ola bygger hus, er vi ikke sene om å skru opp en panelovn eller fem. Og når et hus blir utstyrt med panelovner, er energivalget gjerne tatt for mange tiår framover. Et valg som passer dårlig sammen med ønsket om mer miljøvennlig vannbåren varme til norske husstander.

— Vannbåren varme er et høyt prioritert mål fra regjeringens side. I tillegg har mange kommuner vedtatt høye mål utfra egne miljøhensyn, sier Olav Isachsen i firmaet KanEnergi.

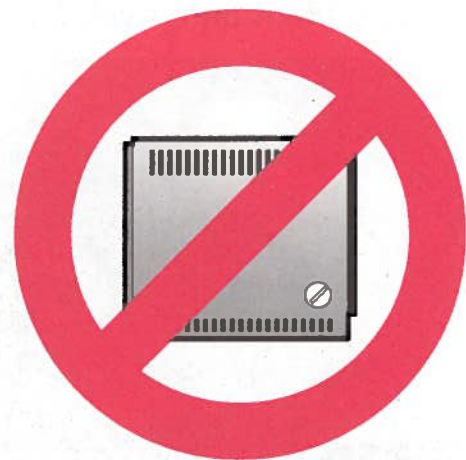
På oppdrag for Statens byggetekniske etat har KanEnergi, i samarbeid Advokatfirmaet Schjødt, gitt ut rapporten "Kommunale virkemidler for å stimulere til vannbåren oppvarming".

MANGLER MAK

Rapporten stiller spørsmål ved om kommunene har lovhjemmel til å regulere utbyggingsprosjekter slik at de kan bygge ut vannbåren varme dersom dette er ønskelig.

Rapporten konkluderer med at kommunene, til tross for velmente mål, ikke har juridisk grunnlag for å kreve at bygninger bygges med vannbåren oppvarming.

Ifølge Isachsen finnes det et par unntak, nærmere bestemt det som følger av vedtak om såkalt tilknytningsplikt til fjernvarme. I tillegg kan oppvarming og andre energiaspekter inngå i private utbyggingsavtaler mellom kommune og utbygger.

Oppvarming med panelovner er verken miljøvennlig eller særlig lurt med tanke på kostnader. Likevel sliter myndighetene med å legge til rette for vannbåren oppvarming, som er langt mer effektivt.

— Vannbåren varme krever høyere investeringer. Med dagens Plan- og bygningslov er det utbyggerne som legger premisene, og det må være lov å stille spørsmål ved om denne loven er tilstrekkelig i sin nåværende form, sier Isachsen.

Plan- og bygningsloven er under revisjon, og flere miljøorganisasjoner har tatt til orde for at den nye loven må legge til rette for mer miljøvennlige energiløsninger.

ULOVLIGE KRAV I MELHUS

Beboerne i Lena Terrasse i Melhus sparer store penger fordi kommunen stilte krav om vannbåren varme. Heldigvis for dem godtok utbyggeren kravet, selv om det er lovstridig.

Firmaet Selmer Skanska AS som har bygd de 85 leilighetene i Lena Terrasse sørger for at alle boligene får varmtvann og oppvarming fra et eget varmerumpeanlegg, som henter varme fra grunnvannet. Alt i tråd med reguleringsbestemmelsene kommunen har vedtatt for området.

I samme reguleringsområde skal det også bygges ut et annet boligområde. Men der nekter utbygger, Aasen Bygg AS, å etterkomme kommunens krav til energiløsning. Og dermed slipper dette firmaet å følge kommunens krav, ifølge Kommunal Rapport.

FRAFALT KRAVET

— Vi kom raskt til at kravet vårt ikke ville holde i en rettsak, fordi det er av privatrettslig karakter. Derfor har vi frafalt kravet, forklarer avdelingsdirektør Tor Riseth ved bygningsavdelingen i Melhus kommune.

— Selmer Skanska føler seg nok litt lurt og litt urettferdig behandlet. De hadde også sluppet, hvis de hadde satt saken på spissen, sier han.

Det kommunen nå gjør, er å oppfordre utbyggere til å satse på vannbåren varme fra grunnvann, som det er spesielt gunstige forhold for på Lena. Men så langt ser det ut til at utbyggerne er mest opptatt av å få ned inngangsprisen på boligene.

Hva er vannbåren varme?

- Vannbåren varme vil si at varme fra en oppvarmingssentral blir distribuert rundt i en bygning ved hjelp av varmt vann. Oppvarmingen av de enkelte rommene skjer ved hjelp av radiator, eller ved at vannet sirkulerer i gulvet. Når varmesentralen er felles for en gruppe hus eller en bydel, kalles systemet nær- eller fjernvarme.

- Andre land har en betydelig høyere andel bygg som bruker vannbårene oppvarmingssystemer enn Norge har.

- Fordelen med et vannbårent varmesystem er at varmen kan leveres fra forskjellige energikilder, for eksempel fra oljekjeler, gaskjeler, elkjeler, biokjeler eller varmepumper, og systemet kan utnytte flere energibærere som bioenergi, solenergi, geotermisk varme og fjernvarme.

- Investeringskostnader for et varmeanlegg er høyere enn for elektriske oppvarmingssystemer.

Norsk Sjømannsforbund

kalenderen

18. - 19. FEBRUAR

Miljøvennlig hyttebygging fram-
tidsvisjon eller realitet?

Sted: Lillehammer

Arr: Norsk Turistutvikling og Norges
Bondelag

www.norsk-turistutvikling.no/hytter

24. - 25. MARS

International Sustainable Develop-
ment Research Conference

Sted: Nottingham, England

www.erpenvironment.org

15. - 16. MAI

Nordisk forskningskonferanse om
bærekraftig byutvikling.

Sted: Oslo

Arr: Norsk institutt for by- og regi-
onforskning (NIBR) og Nordisk
Samarbeidsnemnd for Bolig- og
Byforskning (NSBB).

Kontakt: jon.guttu@nibr.no og

aud.tennoy@nibr.no

redaksjon

REDAKTØR:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 25

REDAKSJON:

Jens Petter Toldnæs | Tlf. 22 40 24 23

Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo

Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10

Mail: redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år [privat] 600 pr. år

[bedrifter] ANNONSER: HS Partner,

tlf. 62 94 64 00, faks 62 94 64 05

UTGIVER: Norges Naturvernforbund

www.naturvern.no

TRYKK: Gan Grafisk as

NESTE UTGAVE: 28. Februar

Beskytt hunden din mot rovdyr

Aviser og tv reagerer voldsomt når en hund blir drept av rovdyr. Sist var det lille Pippi. Som hundeeier kan du forhindre slike tragedier, blant annet ved å bruke dekken.

Et solid dekken, slik som gordonsetteren Frigg har på seg her, kan forhindre ørneangrep. (foto: Hans Kristensen)

Sjansen for at hunden din skal bli rovdymat er liten. Likevel kan det skje. Søndag 26. januar ble en fårehund tatt av ørn i Valnesfjord. Slike saker får stor oppmerksomhet i media. Eksempelvis ga Nationen denne saken 3/4 side over fire spalter. Den ble også dekket av blant annet Aftenposten, VG, Dagbladet, P4 og NRK og flere store regionsaviser.

Det har tidligere versert mange tilsvarende saker i norske medier, der vi kommer på fornavn med en hund post mortem, når det har vært rovdyr på ferde. Hunden og hundeeieren blir all-

tid ofre i slike saker, mens rovdirene får skurkerollen.

FARLIGST FOR JAKTHUNDER

Som hundeeier er det imidlertid flere ting du kan gjøre for å beskytte din firbente venn.

— Jeg har selv hatt ørn som har svedd over, og vurdert fuglehunden min, uten å angripe. Det er likevel klart at dette kan skje fra tid til annen. Et solid dekken kan gi en viss fysisk beskyttelse mot ørn. Kanskje vil et dekken i sterke farger også gjøre at ikke ørnen angriper så lett, sier avdelingsleder i Norsk Kennelklubb, Jon Utgårdsløkken.

Fårehunden Pippi fikk store avisoppsalg da den ble drept av ørn. Her er et firespaltes oppslag fra VG.

Ifølge Utgårdsløkken er det først og fremst drivende hunder på jakt som blir tatt av firbeinte rovdyr som ulv. Forskning med elektriske dekken mot ulv, halsklaver mot gaupe og duftampuller med menneskelukt har foreløpig ikke gitt resultater.

Han anbefaler alle som skal ut med hund i rovdymråder om å ringe Ulvetelefonen til Norges jeger- og Fiskerforbund. Det viktigste er imidlertid at folk har kontroll på hunden sin.

— Lær hunden til å ha kontakt med deg hele tiden når den er løs i marka. Da minsker sjansen for angrep, sier han.

JENS PETTER TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

“Det er sjokkerende at støtten øker samtidig som medlemstallene raser nedover”

ØYVIND KORSBERG I FRP TIL NATIONEN.